

Την Τρίτη, 17 Ιουνίου 2025, πραγματοποιήθηκε στο

Ιστορικό & Παλαιογραφικό Αρχείο του ΜΙΕΤ

το 3^ο ετήσιο εργαστήρι «Λίνος Πολίτης».

Το θέμα του φετινού εργαστηρίου ήταν:

«Τεχνικές ελέγχου πληθυσμών από την πρώτη νεωτερικότητα στο νεωτερικό κράτος».

Όπως έχει τεθεί από την αρχή, ο σκοπός του εργαστηρίου είναι η δημιουργία χώρου συζήτησης γύρω από ζητήματα που αφορούν την ερευνητική εργασία, με επίκεντρο τις συλλογές και τη δραστηριότητα του ΙΓΑ/ΜΙΕΤ και με αφορμές

ζητούμενα ερευνητικά, αλλά και τρέχοντα θέματα. Αυτήν τη χρονιά 2024-2025 στο πλαίσιο των ευρύτερων δράσεων του ΜΙΕΤ που σχετίζονται με το ορόσημο των πενήντα χρόνων μεταπολίτευσης, τέθηκαν ζητήματα που αφορούν τη δημοκρατία, τους θεσμούς, τα πολιτικά υποκείμενα και οργανώθηκαν γύρω από αυτά πλήθος δράσεων. Το ΙΠΑ/ΜΙΕΤ προσφέροντας στη συζήτηση τη δική του οπτική μέσα από την ιστορική έρευνα και τα πορίσματά της και σε σχέση με το περιεχόμενο των συλλογών του και τον χαρακτήρα της δραστηριότητάς του, συμβάλλει μέσω του αναστοχασμού που μπορεί να προσφέρει η ιστορική έρευνα σε καίριες έννοιες που συνδέονται με τα παραπάνω ζητήματα. Το φετινό εργαστήρι επικεντρώνεται στην έννοια του ελέγχου πληθυσμών από πολιτικές και πνευματικές εξουσίες ξεκινώντας την αναζήτηση από την περίοδο της πρώιμης νεωτερικότητας και φτάνοντας στη νεότερη εποχή.

Καλεσμένοι στο φετινό εργαστήριο ήταν ερευνητές από διαφορετικά πεδία της επιστημονικής έρευνας, οι οποίοι πρόσφεραν μια σφαιρική εικόνα του αντικειμένου του κοινωνικού ελέγχου και της χειραγώγησης.

Μέσα από διαφορετικές οπτικές γωνίες και ιστορικές στιγμές εξετάστηκαν τα πνευματικά αλλά και τα πολιτικά μέσα με τα οποία οι εκάστοτες εξουσίες επιδιώκουν τον έλεγχο των συνειδήσεων, αλλά και την χειράγωση των πληθυσμών των οποίων έχουν την ευθύνη προς τους επιδιωκόμενους στόχους τους.

Με αρχή τη μετάνοια ως μέσο ελέγχου και άσκηση εξουσίας και ιδιαίτερη περίπτωση την εφαρμογή της στην πρώιμη νεοτερική Ρωσία και Ουκρανία, η

καθηγήτρια **Νάντια Κιζένκο** παρουσίασε πολύ ενδιαφέρουσες πληροφορίες, που ανέδειξαν με τον πιο σαφή τρόπο τόσο την αξιοποίηση των πνευματικών μέσω ως μεθόδων ελέγχου, όσο και τη διαπλοκή πνευματικής και πολιτικής εξουσίας.

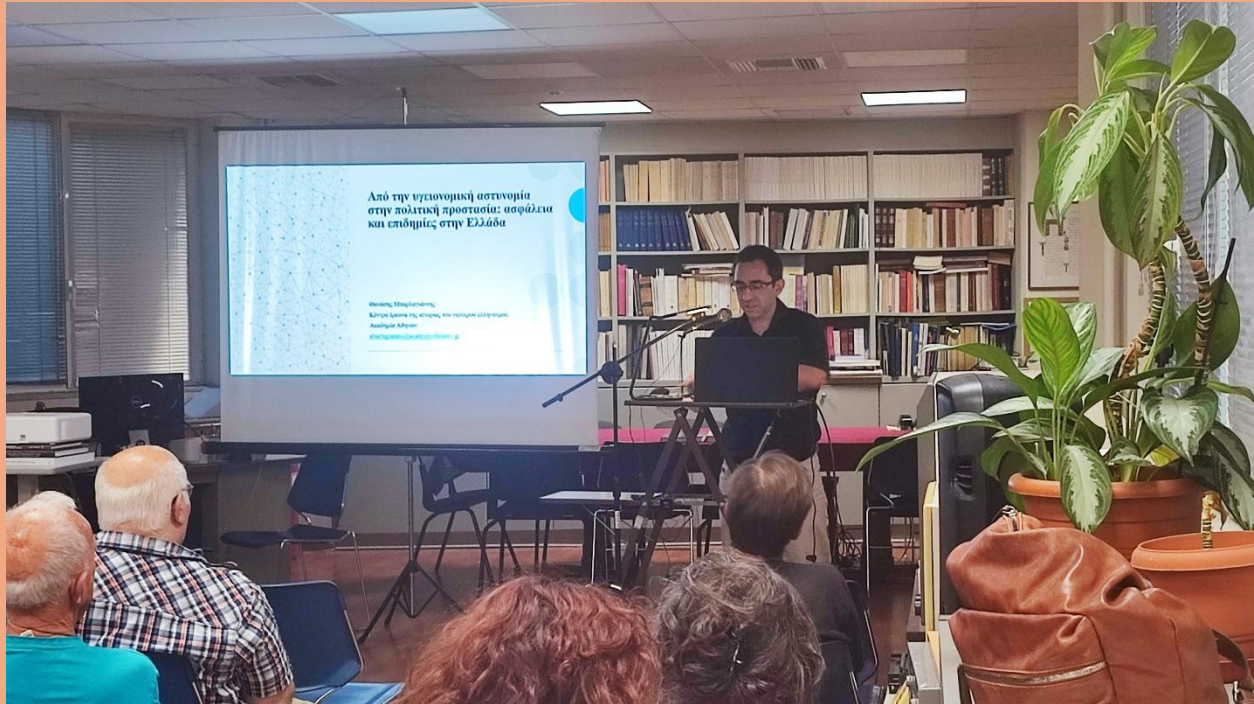
Στον πνευματικό χώρο καθοδήγησης και χειραγώγησης κινήθηκε και ο **Τάσος Παπαϊωάννου** παρουσιάζοντας την περίπτωση της Κέρκυρας κατά την βενετοκρατία. Ο κ. Παπαϊωάννου διεξήλθε τα σχετικά είδη πηγών που σώζονται και σχετίζονται με το κήρυγμα, την εξομολόγηση, την πνευματική καθοδήγηση αλλά και την εξαιρετική ποινή του αφορισμού. Έδειξε με περιεκτικό τρόπο το πώς οι πνευματικοί ταγοί αναφερόμενοι στο πνευματικό άπτονταν ταυτόχρονα και του κοινωνικού, ακόμη και του πολιτικού πεδίου, ιδιαίτερα μάλιστα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι πολιτικές αρχές 'αξιοποιούσαν' το σχετικό υλικό για τους δικούς τους σκοπούς, που είχαν να κάνουν πάντα με την τάξη και την εσωτερική ασφάλεια.

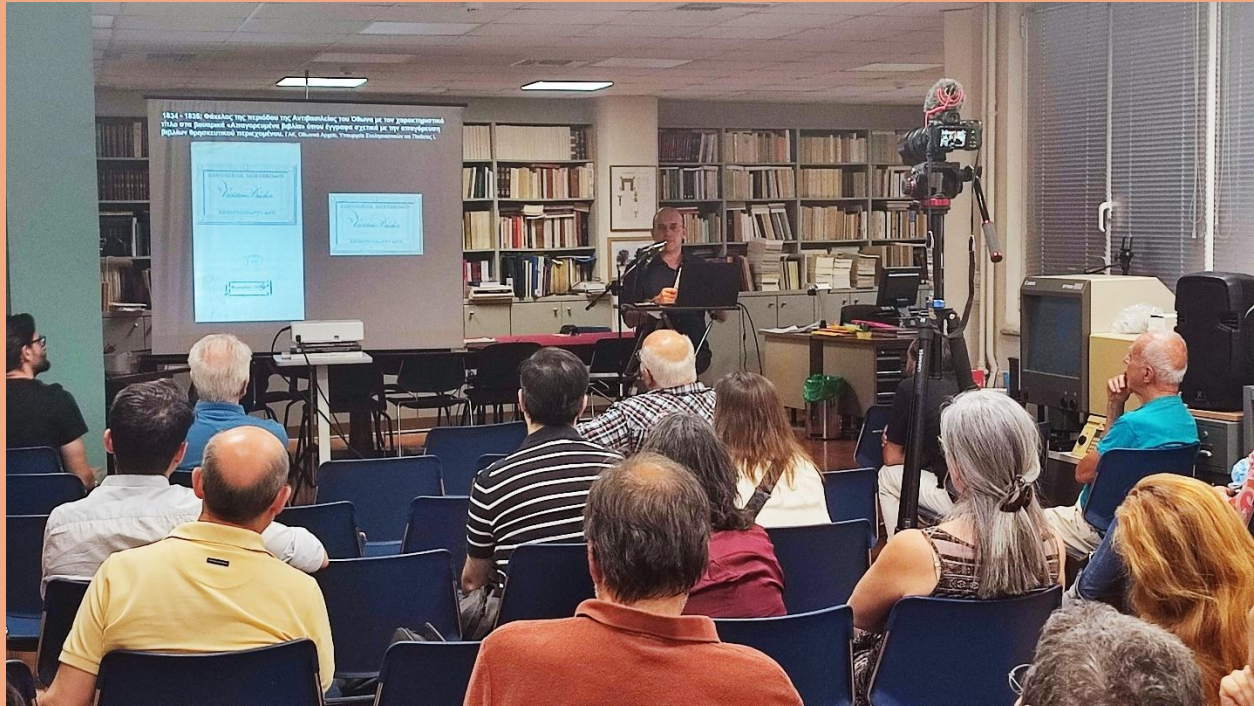
Ο **Σταμάτης Ζωχιός**, από την άλλη πλευρά εξετάζοντας σφαιρικά το θέμα του εξορκισμού στη χριστιανική παράδοση, και μάλιστα στη συνάφεια της ανατολικής ορθοδοξίας, παρουσίασε ζωηρά τόσο τις ιστορικές διασυνδέσεις, όσο και τις ανθρωπολογικές και κοινωνικές αναφορές ενός πεδίου που μέχρι σήμερα αποτελεί για τις πνευματικές κυρίως ελίτ ένα ακανθώδες ζήτημα. Η χαρισματική αρχή μπορεί να εξυπηρετεί τους στόχους των θεσμικών ελίτ, αλλά μπορεί να αποτελεί και κίνδυνο διασάλευσης της αρχής τους, όταν τα όρια ξεπερνιούνται. Ο έλεγχος και χειράγωση σε αυτές τις περιπτώσεις αποτελεί νόμισμα με διπλή όψη και ο ασκών την εξουσία, μπορεί να μεταβληθεί σε διωκόμενο.

Μια ανάλογη περίπτωση, στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα παρουσίασε ο **Σταύρος Τσαντές**. Στην πολύ ενδιαφέρουσα παρουσίασή του εστίασε στην προσωπικότητα και την δράση του Διονύσιου Επιφανιάδη, ενός “αντιφρονούντα ιερομονάχου”, μέλους της ομάδας του περίφημου Παπουλάκου. Ο Διονύσιος απείθαρχος και αντιφρονών άσκησε μια ιδιαίτερη εξουσία σε πλήθος πιστών εκφράζοντας τις αντινομίες μιας μεταβατικής εποχής για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος και τους πληθυσμούς του. Σύντομα αποτέλεσε αντικείμενο διώξεων τόσο από τις πολιτικές όσο και τις εκκλησιαστικές αρχές, χωρίς να χάνει όμως την ισχύ που ασκούσε στα πλήθη.

Στο νεότερο ελληνικό κράτος και τις πολιτικές αστυνόμευσης που σχετίζονται με την υγεία εστίασε το ενδιαφέρον της και η επόμενη παρουσίαση του **Θανάση Μπαρλαγιάννη**. Μέσα από πλούσια βιβλιογραφία με την οποία συνδέθηκε το ζήτημα με τη γενικότερη προβληματική των πολιτικών υγείας και αστυνόμευσης και της βιοπολιτικής, και τεκμηρίωση από πηγές με αναφορά την ελληνική ιστορική πραγματικότητα ο κ. Μπαρλαγιάννης παρουσίασε την προβληματική που αναπτύσσεται γύρω από το επίκαιρο ζήτημα της σύνδεσης πολιτικής και υγείας μέσω των πολιτικών υγείας, αναδεικνύοντας τη σημασία της κατανόησης του πεδίου για την εποχή μας και τις κοινωνίες μας.

Τέλος, ο **Γιάννης Γκλαβίνας** μέσα από μια πολύ γλαφυρή περιήγηση σε πλήθος τεκμηρίων από τα ΓΑΚ, μας παρουσίασε την περιπέτεια των ιδεών, των τεχνών, της πληροφορίας στο νεότερο ελληνικό κράτος, όπως αποτυπώνεται στη σχέση της με τις πολιτικές αρχές στο πεδίο της λογοκρισίας. Κινηματογράφος, μουσική, τύπος αποτέλεσαν προνομιακά πεδία άσκησης ελέγχου για τις εκάστοτες κυβερνήσεις, μέσω του οποίου αναδεικνύονται οι πολιτικές, κοινωνικές, εθνικές στοχεύσεις με τον πιο γυμνό τρόπο, ενώ παράλληλα απογυμνώνεται και η ένδεια τις περισσότερες φορές των κριτών.

Όλες οι παρουσιάσεις έλκυσαν το ενδιαφέρον των παρισταμένων, οι οποίοι στο τέλος έθεσαν ερωτήσεις στους ομιλητές και παρατήρησαν ενδιαφέροντα σημεία γύρω από τα ζητήματα που τέθηκαν.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

16.45 **Σταύρος Γριμάνης**, υπεύθυνος ΙΠΑ/ΜΙΕΤ, Εισαγωγή-Καλωσόρισμα

17.00 **Nadieszda Kizenko**, καθηγήτρια, State University of New York (Albany), *Η εξομολόγηση και το μυστήριο της μετανοίας ως μέσα ελέγχου στην πρώιμη νεότερη Ουκρανία και Ρωσία / Confession and the Sacrament of Penance as Instruments of Control in Early Modern Ukraine and Russia* (στα αγγλικά).

17.20 **Τάσος Παπαϊωάννου**, Δρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, «*Λαμβάνοντας τὸ παρὸν ἀφορικὸν γράμμα ἄπελθε εἰς τὸ χωρίον Σφακερὰ καὶ ἐποίησεν τὸν ὄπισθεν ἀφορισμὸν ὁμοῦ μὲ ἄλλους ἱερεῖς ὡς καθὼς....*» Μηχανισμοὶ χειραγώγησης καὶ καθοδήγησης συνειδήσεων τῆς Ορθόδοξης Ἐκκλησίας στα Ἴονια Νησιά μετὰ τὴν Ἄλωση. Ἡ περίπτωση τῆς Κέρκυρας.

17.40 **Σταμάτης Ζωχιός**, Ερευνητής Γ' βαθμίδας, Κέντρο Έρευνας Ελληνικής Λαογραφίας / Ακαδημία Αθηνών, *Ο εξορκισμός ως τεχνική κοινωνικού ελέγχου: εξουσία, υποταγή και κανονικότητα στην Ορθοδοξία.*

18.00 Κεντρική ομιλία **Βάσω Σειρηνίδου**, αναπληρώτρια Καθηγήτρια Ιστορίας του Νέου Ελληνισμού, ΕΚΠΑ, *«Κατάσκοποι, ταραχοποιοί, άχρηστοι και λοιποί φατριασταί»: η Επανάσταση και οι «επικίνδυνες τάξεις της».*

18.30 **Σταύρος Τσαντές**, ΜΑ Ιστορίας, ΕΚΠΑ, *Ο αντιφρονούντας “Ιερομόναχος εκ Σκιάθου” Διονύσιος Επιφανιάδης και οι απόπειρες περιορισμού του από το Οθωνικό κράτος μέσω του μοναστηριακού εγκλεισμού: τα όρια μιας ειδικής τεχνικής ελέγχου για μια ειδική κατηγορία πληθυσμού”.*

18.50 **Θανάσης Μπαρλαγιάννης**, εντεταλμένος ερευνητής στο Κέντρο Έρευνας της Ιστορίας του Νεότερου Ελληνισμού / Ακαδημία Αθηνών, *Από την υγειονομική αστυνομία στην πολιτική προστασία: ασφάλεια και επιδημίες στην Ελλάδα.*

19.10 **Γιάννης Γκλαβίνας**, Δρ Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας, ΑΠΘ / αρχειονόμος στην Κεντρική Υπηρεσία των Γενικών Αρχείων του Κράτους, *Ο κρατικός μηχανισμός προληπτικής λογοκρισίας στην Ελλάδα: μια αρχειακή περιήγηση στις συλλογές των Γενικών Αρχείων του Κράτους.*

19.30 Ερωτήσεις-Συζήτηση